

הרב משה הילמאן

מח"ס "עומק הכבוד" על כיבוד אר"א
רב ור"מ בפלעטבוש נ"י

היציאה באמצע קריאת הפטרה*

יש מקום לומר, שהן שוין גם לאיסור היציאה. וא"כ כמו שאסור לצאת באמצע קרה"ת, כן אסור לצאת באמצע הפטרה, וכדנבאר להלן באר היטב.

וכדי להבין את הדבר על בורין, עלינו להרחיב בזה את הדיבור, לדעת מקודם טעמו של דבר, למה נאסר היציאה באמצע קריאת התורה.

טעם איסור היציאה באמצע קריאת התורה

איתא בגמ' (ברכות שם), ועוזבי ה' יכלו, זה המניח ספר תורה ויוצא וכו'. ויש להבין דהיוצא באמצע קרה"ת, למה יהיה כבר בכלל "עוזבי השם".

ונראה לבאר עפ"י דברי המאירי בספרו קרית ספר (מאמר ד' חלק א') שכותב ונותן טעם, דהיציאה באמצע הקריאה דומה ל'פירוק עול', וכמי שאין הקריאה חביבה עליו עכת"ד. וביאור דבריו הוא, דמאחר דאמרינן בזה"ק (עי' פ' אחרי דף עג עמוד א') "קוב"ה ישראל ואורייתא חד הוא", על כן בדין הוא, דמי שמניח ס"ת ויוצא, כבר יהי' בכלל עוזבי ד'. דהיינו שיציאתו הזאת, המראה שאינו רוצה בקריאת התורה, תחשב לו לעזיבת ד' בעצמו יתברך. ותרגם יונתן על הפסוק הנ"ל ועוזבי ה' יכלו "ודשבקו אורייתא דהשם, ישתצו", רצה לומר, דמי שעוזב ויוצא בשעת קרה"ת הוי בכלל עוזבי השם.

וכתב רבינו חיים מוולאזין (ספר נפש החיים שער ד' פרק ו') דהמתדבק בתורת ד', בזה הוא דבוק בהקב"ה, כי הוא יתברך ורצונו חד. וזה

יש לחקור אם מותר לצאת באמצע קריאת הפטרה. ודין זה תלוי אי מדמינן קריאת הפטרה לקריאת התורה או לאו, וכדלהלן:

דהנה איתא בגמ' ברכות (ח, א) מאי דכתיב ועוזבי ה' יכלו (ישעיהו פרק א' פסוק כ"ח), זה המניח ספר תורה ויוצא. וכן נפסק ברמב"ם (הלכות תפילה פרק י"ב הלכה ט') שכתב: ואסור לצאת מן הכנסת בשעה שהקורא קורא עכ"ל. וכן איתא בטור (הלכות קריאת התורה סימן קמ"ו) וז"ל: גרסינן בפ"ק דברכות ועוזבי ה' יכלו, זה המניח ספר תורה כשהוא פתוח ויוצא, עכ"ל. וכן נפסק בשלחן ערוך (שם סעיף א') אסור לצאת ולהניח ס"ת כשהוא פתוח עכ"ל.

ולכאורה יש לדמות קריאת הפטרה לקריאת התורה, ולאסור היציאה באמצע הפטרה, כמו בקרה"ת. דהרי כתב רבינו ירוחם (תולדות אדם וחוה נתיב ב' חלק ג' דף כ"א טור א'), כשהמפטיר קורא בנביא אסור לדבר עד שישלים, כמו שאסור לדבר באמצע קריאת התורה, שלא על הקורא במפטיר בלבד חובת מצות ההפטרה, אלא גם על הציבור כולה. ועל כן אסור לדבר באמצע הפטרה, כן כתב הר"ם בתשובתו, עכת"ד. וכן פסק אחריו הבית יוסף (סימן קמ"ו), ומביאו להלכה בשלחן ערוך (שם סעיף ג') וז"ל אסור לספר כשהמפטיר קורא בנביא, עד שישלים כמו בס"ת עכ"ל. הרי דבשעת קריאת הפטרה אסור לדבר כמו בקריאת התורה.

היוצא מזה שחובת ההפטרה לא חלה על בעל המפטיר בלבד, אלא גם על כל הציבור כולו, ועל כן אסור להסיח באמצע קריאתה. ומדשויה בזה קריאת הפטרה לקריאת התורה,

* מתוך ספרו של המחבר העמוד לצאת בקרוב בס"ד.

יונה (ת"י על הרי"ף מס' ברכות, דף ד ע"א בדפי הרי"ף) שכתב, דאיסור היציאה באמצע קרה"ת, הוי איסור מן התורה. דלכאורה זה קשה המובן, דאיך כתב דהוי איסור מן התורה, בעת שכל עיקר קריאת התורה הוי רק מצוה מדברית סופרים. וכן הקשה הבעל תוי"ט (דברי חמודות על הרא"ש פ"א דברכות סימן ד' אות ל"א) עיי"ש.

אמנם לפי הנ"ל כבר יובן היטב. דמאחר שהיציאה הזאת באמצע הקריאה, הוי כפגיעה וזלזול כביכול בהקב"ה בעצמו, שהוא משפיל עי"ז כבוד שמים, נמצא דזה הוי בגדר "מחלל שם שמים", שאסור מן התורה, דנכלל במ"ש (פרשת אמר פרק כ"ב פסוק ל"ב) "ולא תחללו את שם קדשי, ונקדשתי בתוך בני ישראל". ולפי"ז שפיר הוי בכלל איסור מה"ת, ונכון.

ועל פי יסוד זה, גם נבין היטב דברי הרבינו יונה המובא בספר אורחת חיים לר' אהרן מלוניל ז"ל (חלק א' הלכות תפלה אות פ"ב), ובבית יוסף (סימן קכ"ד) שכתב, שלא ישיח שיחת חולין בשעה שש"ץ מתפלל, ואם שח, הרי הוא חוטא, ו"גדול עונו מנשוא", וגוערין אותו עכ"ל. ומדכתב בזה "גדול עונו מנשוא" הרי עשאו בזה לחטא חמור כאיסור תורה, אשר גדול עונו מנשוא, ואשר דבריו אלו צריכין ביאור, דהלא כל עיקר חזרת הש"ץ הוי רק תקנת חכמים, ואיך נחשוב זאת בגדר איסור תורה.

אמנם לפי הנ"ל כבר יבואר היטב, דהגם שאיסור זה אינו מפורש בתורה, ואף לא בגמ' ובדברי חז"ל, אמנם דבר פשוט הוא, שזה חטא גדול ואסור מן התורה. וחומרו הוא, שהוא מחלל בזה שם שמים. דהש"ץ בעוברו לפני התיבה, עורך את תפילת הרבים, ומבקש ומתחנן לפני מלך מלכי המלכים, והוא עומד שם ושח, ומראה פנים בזה, כאילו התפילות אינם חשובות בעיניו כלל. הרי אין לך זלזול כבוד שמים יותר גדול מזה. ואילו ה"י עושה כן לפני מלך בשר ודם, בודאי ה"י מתחייב בנפשו, כי לחוצפה גדולה תחשב לו. ק"ו העושה כן לפני המלך מלכי המלכים הקב"ה,

לשונו: ויכוין להתדבק בלימודו, בו בתורה, בו בהקב"ה, היינו להתדבק בכל כחותיו לדבר ה' זו הלכה, ובזה הוא דבוק בו יתברך ממש כביכול, כי הוא יתברך ורצונו חד, כמו שכתוב בזוהר וכו', שכן גזרה רצונו שיהא כך הדין וכו' עכ"ל.

קריאת הנביא לעורר קיום מצות תורת ד'

והנה כידוע שתכלית כל הנביאים, בנבואתם שהתנבאו לבני ישראל, היא לעורר את העם לקיום תורת משה רבינו, כמ"ש הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ט' הלכה ב') וז"ל: למה נאמר בתורה נביא אקים להם וכו', לצוות על דברי התורה ולהזהיר העם שלא יעברו עליה, כמו שאמר האחרון שבהן זכרו תורת משה עבדי עכ"ל. ולכן דברי הנביאים שהוצרכו לדורות נכתבו (מגילה יד, א), והם "ספרי הנביאים". ופירש רש"י שם, דענין נבואה שהוצרכה לדורות, "ללמוד תשובה או הוראה" עכ"ל. הרי מבואר מכאן שספרי נביאים נכתבו, כדי לעורר קיום מצות התורה. להחזיר את בני ישראל למוטב, ולהורות להם דרכים טובים וישרים. וכן כתב הרבינו יונה בספרו שערי תשובה (שער ב' ד"ה הדרך הרביעית אות י"ג) וז"ל בעת אשר יגהה האדם בתורת ה', ויקרא בדברי הנביאים והכתובים, ויבין בנועם המוסרים, ויראה האזהרות והעונשים, יחרד לדברים ויכוין לבו להיטיב דרכיו ומעלליו וכו' עכ"ל.

והנה מאחר שכל ענין קריאת הפטרה בספרי הנביאים, כדי לעורר קיום מצות ד' שצוה עלינו. ואשר כביכול זהו רצונו יתברך שמו, שנעשה ונקיים את כל מצות תורתו. ואשר על כן הדין נותן, שכל היוצא באמצע קריאת הפטרה שבנביאים, יחשב בכלל "עוזבי השם", דוגמת היוצא באמצע קריאת התורה.

ישוב התמיה על דברי הרבינו יונה

לפי דברינו זה, יובנו היטב דברי הרבינו

שגדול עונו מנשוא.

ועל זה כיוון הערוך השלחן (או"ח סימן קכ"ד סעיף י"ב), שכתב בגנאי האנשים שמדברים באמצע חזרת הש"ץ וז"ל: וגם יש מהלומדים המחללים שם שמים ומדברים, ואשרי הנזהר מזה, ויש בזה חילול ה' בפני האומות כידוע עכ"ל.

והנה אחרי שכבר ביארנו הלכה זו, שאסור לצאת באמצע קריאת הפטרה. והעובר על זה הוי בכלל עוובי ד'. עלינו להעיר, דהגם שדבר זה נוגע רק לגבי היוצא באמצע קריאת הפטרה, ולא באמצע הברכות שלאחר קריאת הפטרה, שהן רק בקשות והודאות, אשר לא שייך ביה לומר שהוא מעוובי ד', זולת אם ע"י יציאתו נתבטל מנין העשרה (ע"י שו"ע או"ח סי'

נ"ה ס"ב), עכ"ז אין לעשות כן. דלמעשה על כל אחד ואחד מוטל להאזין גם לברכות הפטרה.

ומעשה רב מצינו, בדברי הגאון האדר"ת ז"ל אב"ד לעדת האשכנזים בעיה"ק ירושלים תובב"א שכתב בספרו נפש דוד (הנהגותיו לזכרון, נדפס בירושלים תש"ע, עמ' קכ"ג סוף אות ט') וזה"ל: הזהרתי להשמש (ביום שמזכירין נשמות) שיכריז קודם הפטרה, שלא יצאו קודם הברכות האחרונות וכו' עכ"ל. ועוד כתב שם וזה"ל: בעת הזכרת נשמות, הלכתי קודם גמר קריאת הפטרה ממקומי, ועמדתי סמוך לפתח, לעצור את הצעירים שיש להם אב ואם, שלא יחפזו לצאת מבית המדרש, בטרם יגמור הקורא בברכות הפטרה עכ"ל.

בכח מצות יום הכיפורים מבטלין דלטורין ולשון הרע, כמו שדרשו חכמינו ז"ל השט"ן הוא שס"ד אשר ביוה"כ אין לו רשות לאסטוני, ולזה קושרין לשון של זהורית וכשנתלבן הוא לסימן אשר נתקן עון לשון הרע.
(אמרי נועם, פרשת אחרי, ד"ה א"י אחרי מות שב"א וכו' נראה)

* * *

התשובה צריכה להיות באותו זמן [עי' יומא דף פ"ב:], לכך תקון השבתות צריך להיות ביום השבת, ולזה נקרא יום כיפור שבת שבתון היינו שע"י יום הכיפורים שנקרא שבת יהיה תקון לשבתות הרבה, וזה שנקרא שבת שבתון.
(חסד לאברהם, לר"ה ד"ה בגמרא מגילה)

* * *

ויהכ"פ שאז הוא התגלות עולם המחשבה, ויש לכל מחשבה עליה.
(מגיד דבריו ליעקב)

* * *

ומענין אתרוג דיבר עוד כ"ק [אדמו"ר מהרש"ב מליובאוויטש] שליט"א ביום ב' דסוכות [תרע"ו] בעת הסעודה, שהבעש"ט אמר: "בשעה שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה מהמצוה דולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדור כו', הי' דוקא על יאנווער קאלברער - שהביאו משם למדבר. וזהו עיקר מצותו".
(רשימות הרב"ש, קה"ת נ"י. תשס"א, עמ' קנ)